

PRESENTACIÓ

AFROVISIONS ARTÍSTIQUES I LITERÀRIES

L'any 2011, en el si del Grup d'Estudis Transversals de la Universitat d'Alacant, dirigit per Carles Cortés, va tindre lloc el Seminari Internacional Convergències Artístiques i Textuals Africanes entorn del Mediterrani. En aquella ocasió vam decidir triar el continent africà com a eix central de la nostra recerca; sempre amb la transversalitat que ens caracteritza, les arts, en especial la literatura i la pintura, van esdevenir transcontinentals, van creuar la Mediterrània i ens van permetre apropar-nos a la forma de ser, de pensar, de viure i de sentir la creació artística dels nostres veïns africans.

Evidentment, el tema, ampli i apassionant per la quantitat de descobriments que ens proporcionava, no podia quedar exhaurit en una sola trobada. Així doncs, en la cinquena edició del nostre seminari internacional com a grup investigador, esdevinguda el mes de juny de l'any 2013, vam dedicar de nou una especial atenció a l'Àfrica; aquesta vegada, però, centrada particularment en la traducció i recepció de la creació artística. La Mediterrània entre dos Continents: Recepcions i Traduccions va ser el títol genèric sota el qual es van exposar conferències i treballs diversos, dels quals aquest volum és una selecció. Atesa l'escassa dedicació de la universitat espanyola als estudis africans, sobretot pel que fa al vessant literari, remarcuem l'interés científic i social dels assajos que presentem. Som conscients de l'heterogeneïtat de propostes, tipus d'aproximació i metodologies d'estudi emprades per cadascun dels treballs antologats i, tot i així, en remarcuem la coherència temàtica que, en línies generals, ens aproxima a la magnitud del continent africà a través de visions diverses que cerquen, en suma, teixir una complexa xarxa de complicitats que ens agermanen malgrat les diferències culturals.

De la mà d'Enric Alfons, la pintura va tindre un paper especialment rellevant en aquestes jornades acadèmiques. Gràcies al suport del Vicerectorat de Cultura, Esports i Política Lingüística de la Universitat d'Alacant, l'exposició «La imatge traduïda» ens va apropar a l'obra pictòrica de l'artista de Cullera.

Estel Julià, curadora de l'exposició, hi va treballar amb entusiasme i ens va obsequiar la traducció d'una sèrie de poemes musicats que convertiren en paraules i ritmes les visions d'Àfrica oferides pels quadres d'Enric Alfons.

A banda de la selecció de textos que formen part d'aquest volum, d'altres veus acadèmiques ens acompanyaren al llarg d'aquest cinqué seminari. Volem destacar, en particular, la presència de Manuel Serrat Crespo, africanista, poeta, traductor i divulgador de la cultura dels països de l'Àfrica francòfona, membre d'honor del Consell Europeu de Traductors Literaris que, tristament, faltà l'estiu del 2014. Manuel Serrat, al llarg de la seua ponència, abordà la problemàtica de la traducció de les llengües africanes al francès, a causa de la dificultat que comporta el fet de tractar-se d'idiomes que pertanyen a paradigmes culturals completament allunyats; el traductor participà amb veheència en tots els debats que suscitaron els treballs presentants enriquint-ne les aportacions des de la perspectiva d'un traductor amb l'experiència d'anys d'ofici i de vivències a l'Àfrica, especialment a Benín.

Sota el títol «Projecció social, literària i artística d'Àfrica a Espanya», tingué lloc una taula redona en què intervingueren Lola Huete, periodista d'*El País*; Yolanda Aldón, poeta; Estel Julià, com a poeta i curadora de l'exposició esmentada, i el mateix Manuel Serrat. En definitiva, veus intel·lectuals que ens permeteren reflexionar sobre la temàtica plantejada i a les quals, des d'aquestes pàgines, agraïm les aportacions.

El volum que presentem està dividit en tres seccions que es corresponen, a grans trets, als tres eixos temàtics que desenvolupen: discursos polítics, discursos literaris i discursos artístics. Finalment, clou el llibre un epíleg, que presenta la Mediterrània com a protagonista principal, a través de l'anàlisi del recull *El corb* de Vicent-Andrés Estellés.

La primera secció, «Discursos polítics», apareix integrada pels treballs de Dulcinea Tomás, Víctor Domínguez i Ivan Gisbert. A partir del títol «Ni Àfrica ni Europa: El anarquismo poético y político de Dambudzo Marechera», l'autora, Dulcinea Tomás, ens apropa a l'obra i el pensament d'un autor avantguardista i transgressor que afirmava que només a partir de la subversió de l'esfera de la cultura oficial l'escriptor podia aproximar-se a una veritable subversió política, social i estètica. Al seu torn, Víctor Domínguez aborda el discurs polític postcolonial d'Achille Mbembe, professor camerunès que reclama la responsabilitat i el dret dels africans a decidir el seu propi destí. D'altra banda, el treball d'Ivan Gisbert es refereix a l'obra Hisham Matar com a reflex d'una Líbia dictatorial, a partir de textos com *Solo en el mundo* (2007) i *Historia de una desaparición* (2011), on l'escriptor libi narra les atrocitats del règim polític que formà part de la seua pròpia infantesa en la dècada dels setanta. Així, la força de la subversió des de plataformes cultu-

rals, la defensa del dret a decidir i la crueltat representada per una dictadura ferotge s'entrellacen per oferir-nos una visió calidoscòpica del sentiment africà davant la injustícia política i social.

En segon lloc, «Discursos literaris» es compon de cinc capítols als quals donen vida els treballs de Yolanda Aldón, Begonya Pozo, Demetrio Fernández, Àngela Albarracín i Isabel Marcillas. «Entre la poesía de las dos orillas y del presentimiento. Interdisciplinariedad y multiculturalidad» és el títol que serveix de punt de partida a l'estudi de Yolanda Aldón, una aproximació a la cultura andalusina que es retrotrau al segle VIII per reflexionar sobre els orígens i les característiques multiculturals que la integren. A continuació, l'article de Begonya Pozo al·ludeix a la geografia del dolor a través de la poesia dels italians Giuseppe Ungaretti i Vittorio Sereni. El primer, nascut a Àfrica, va intervenir en la I Guerra Mundial; el segon va ser presoner en territori africà durant la II Gran Guerra. *Allegria* (1942) i *Diario di Algeria* (1947) són les obres d'aquests autors que l'autora analitza. Seguidament, Demetrio Fernández reflexiona a l'entorn de *Don Quijote, el azri de la badia saharauí*, un volum que recull textos en prosa i en vers de l'anomenada Generació de l'Amistat; així, l'autor estableix les relacions intertextuals entre el Quixot cervantí i el sahrauí. Així, poesia i prosa d'ací i d'allà es reconcilien i en reconeixen llaços diversos de germanor.

Com no podia ser d'una altra manera, el teatre també permet exemplificar les relacions culturals entre Àfrica i Europa; així, Àngela Albarracín estudia la recepció en els escenaris catalans de *La romàntica història d'una monja* de Zakes Mda, estrenada el 1998 en el marc del Festival Grec de Barcelona, dirigida per Teresa Devant i traduïda al català per Carme Serrallonga. A l'últim, l'article «El Hachmi i El Kadaoui: Veus migrants», d'Isabel Marcillas, avança en el temps i apropa el lector a un tema d'absoluta actualitat: la immigració. Es tracta d'un treball que, de forma sumària, cerca deixar constància de l'aparició d'una literatura generada per aquells que senten la necessitat de plasmar per escrit l'escissió identitària, lingüística i cultural derivada de l'experiència migratòria. Els textos de Saïd El Kadaoui i Najat El Hachmi serveixen a l'autora per a reflexionar a l'entorn d'aquesta qüestió.

Finalment, els «Discursos artístics» arriben de la mà dels estudis d'Estel Julià i Miquel Cruz. La primera, Estel Julià, hi sintetiza el treball com a curadora de l'exposició «La imatge traduïda», a voltant de la proposta pictòrica d'Enric Alfons sobre l'Àfrica i l'Orient. Per la seua banda, Miquel Cruz s'apropa a l'obra de l'alcoià Antoni Miró, un artista que reflecteix sovint el rostre de les societats més desfavorides.

Amador Calvo Ramon és l'encarregat de donar cos a l'epíleg mitjançant l'estudi que porta per títol «El mar –Mediterrani– en el recull *El corb*, de

Vicent Andrés Estellés: Espai transfronterer, geogràfic i simbòlic, de navegacions, naufragis i dilucions pictòriques». Es tracta d'una anàlisi minuciosa d'*El corb* que permet dibuixar la Mediterrània com un espai que uneix cultures geogràficament i cultural, ja que, com el mateix autor indica, Estellés presenta el Mediterrani com a lloc simbòlic, on les fronteres temporals i espacials s'esborren. Un treball, en definitiva, que s'adiu al tarannà del Grup d'Estudis Transversals, conciliador de motius temàtics, artístics i culturals més enllà de les fronteres.

En darrer terme, *Àfrica calidoscòpica: Entre la imatge i la paraula*, proposa un seguit d'afrovisions que tenen l'art com a punt de partida. L'objectiu és fer visible la realitat africana i dels africans, defugint la simplificació recurrent, des del món occidental, d'un continent que empara països, llengües, ètnies i cultures múltiples, la riquesa dels quals ha de servir per a enriquir-nos a tots. En aquest sentit, a través dels treballs que presenta aquest volum, paraules i imatges es traslladen d'un continent a l'altre, de forma que ens permeten reflexionar i aprofundir en el coneixement de l'altre perquè, comptat i debatut, l'*altre* som tots.

ISABEL MARCILLAS PIQUER

Imatge cedida per Enric Alfons.